

A „szentlőrinciség” tantervi garanciái

Adaptálható tanterv az általános iskolák 1–6. osztálya számára

A tanterv szerzői a szentlőrinci iskolakísérlet kulcsszereplői – a munkacsoport vezetője Gáspár László, koordinátora, Kocsis József, profilprogramgazda, kiadványszerkesztő: Somogyi Antal.

Ezerkilencszázhetvenben indult meg az első osztály Szentlőrincen „kísérleti” programmal. Gáspár Lászlónak akkor „engedélyezett kivételként” sikerült megtörnie a magyar közoktatás monolit tömbjét. Kiindulási pontjai az iskolarendszer – korabeli folyóiratvitákból és más dokumentumokból ismert – problémái voltak. Itt csak vázlatosan említhetjük a következőket:

- egyoldalú intellektualizmus;
- a tanuló nem tevékenységek közben sajátítja el a tananyagot, hanem többnyire csak befogad;

- a társadalmi gyakorlat és az iskola tevékenységrendszere, képzési tartalma közötti szakadék;

- a tananyag felépítése főként a felülről (a felsőoktatás és a középiskola felől) történik, ezért a tantárgyszerkezet és a tananyag nem illeszkedik a gyermek fejlődési szükségleteihez;
- a szaktudományok jellemzőit modellező tantárgyak atomizált ismerethalmazt nyújtanak, amely nem áll össze egységes világgéppé;

- az iskola szelekciós funkciója nem a tehetség „kitermelésének”, hanem az intellektuálisan előnyös helyzetű rétegek újratermelésének kedvez.

Gáspár László és munkatársai – válaszul e problémákra – egy sajátos modellt dolgoztak ki. Az iskolában a tanításon-tanuláson kívül alaptevékenységnek tekintették a közügyek intézését, a termelést-gazdálkodást és a szabadidő szervezését. A nevelést – mint intenzív képességfejlesztést – a tanuló és a pedagógusok közös tevékenységén keresztül kívánták megvalósítani.

A tanítási-tanulási folyamat szervezésének legfontosabb vezérlő elve az elsajátíthatóság és a világgép egységessége volt. A világgépész minden tanulási-tanítási sza-

kaszban lehető legteljesebb, átfogó, mégis a részekre támaszkodó ismeretét a spirális-teraszos elrendezésű komplex tantárgyak meghatározott rendszere biztosította.

Az iskolák a nyolcvanas években vállalkoztak e program adaptálására, sőt középiskolai kiterjesztését is elvégezték. A program hatását mégsem csak ezekben az iskolákban fedezhetjük fel, hanem a magyar közoktatás egészében. Erjesztő kovászként hatott többek közt a tanulók értékeléséről alkotott felfogásra, a diákönkormányzatok működésére, a hagyományos tantárgyak szerkezetére. A tájékozott olvasó aligha téved, ha a NAT műveltségi egységeiben is felismerni véli a szentlőrinci előzmények hatását.

A tanterv tanulási-tanítási célmeghatározása

A tanítási-tanulási tevékenység közvetlen célja, hogy a tanulók ne egymástól elszigetelt tantárgyi-szaktudományi ismereteket szerezzenek, hanem az objektív valóság egésze táruljon fel előttük a maga összefüggéseiben, ellentmondásaiban, fejlődésében, s ennek során önmagukban is megalkossák a külvilág belső modelljét.

A tanítási-tanulási tevékenység további célja, hogy ne befejezett, lezárt, hanem folyamatosan továbbépíthető alpműveltséget nyújtson, az egész emberi életet végigkísérő tanuláshoz irányt és eljárásokat adjon.

A tanítási-tanulási folyamatban legátfogóbb tevékenység az önálló tanulás, amelynek „energetikai” alapja a motiváltság, mozgatórugója az érdeklődés, legfontosabb eszközei a folyamatként megismert valóság és a benne rejlő, belőle keletkező problémák. Ennek megfelelően a tantárgyi rendszer a világgép egységére épül, és problémamagközpontú, komplex tantárgyakból áll.

FEJLESZTÉSI DIMENZIÓK

<p>szubjektum minőség ez a minőség a fejlesztés alapja: az egyén a társadalmi gyakorlat számára objektíve fontos tevékenységek, képességek és szükségletek aktív hordozója; – műveltség: a világeszről való arányos tudás, az a kód- és műveltségrendszer, amely a tudás önálló s állandó továbbépítéshez szükséges</p>	<p>kreativitás az ember elméleti és gyakorlati irányú alkotóképességének alakítása az egészében és részleteiben folytonosan megújuló tevékenységrendszer alapján</p>
<p>világnézet a természeti-társadalmi valóságfolyamatok értékeléséhez szükséges tudományos valóság szemlélet elsajáttatása</p>	<p>intelligencia az általános viszonyérzék kifejtése a valóságos vonatkozások alapján</p>
<p>műveltség a világeszről való arányos tudás, az a kód- és műveltségrendszer, amely a tudás önálló s állandó továbbépítéséhez szükséges</p>	<p>általános tanulási képességek a helyes önértékelésre épülő állandó önfejlődés (önképzés, önnevelés, önművelés) stratégiájának iskolai megalapozása</p>
<p>speciális tanulási képességek mindazoknak az elméleti és gyakorlati ismereteknek az elsajáttatása, amelyek a továbbtanulás és a munkába állás közvetlen előfeltételei</p>	<p>személyiségfejlődés (az előző pontok szintézise): a személyiség csak részben a nevelés eredménye; a személyiség alakulásában jelentős szerepe van a tudatos önmeghatározásnak; a személyiségfejlődés igazi alapozása a „tevékeny élet”</p>
<p>cél: az eredmény előlegezett képe (A „szentlőrinci” felfogás)</p>	<p>cél: ami a létezését indokolja, értelmet ad a tanításnak, amiért érdemes tanulni követelmény: a tanulás végére elképzelt eredmény (Profil tantervbank meghatározásai)</p>
<p>A tantárgyi rendszer</p>	
<p>1. A társadalmi érintkezést a mindennapi életben, a tudományos kutatásban, a nemzetközi kapcsolatokban szolgáló ismeretek (ezeknek természetesen megismerő, illetve tükröző funkciójuk is van, de az alapozó iskolákban az előbbi tekintjük elsődlegesnek): 1.1. anyanyelv 1.2. matematika 1.3. idegen nyelv</p>	<p>2. A társadalmi gyakorlat belső összefüggéseit elemi fokon (de csak viszonylagos teljességgel) tükröző ismeretek: 2.1 a természet és a társadalom fejlődése, 2.2. általános gazdasági ismeretek 2.3. művészetismeret</p>
<p>3. Az egyén társadalmi feladatait tudatosító, képességeit közvetlenül fejlesztő ismeretek, tevékenysége: mindennapos testnevelés a születéstől a felnőttkorig</p>	<p>4. A kísérleti iskolát az aktuális iskolarendszerrel összekötő-kiegészítő tevékenységek: művészeti gyakorlatok, természetkutató foglalkozások</p>

A tanterv hozzáférhető az OKI tantervi adatbankjában (tantervbanki azonosító: OKI96-SZL-TEL-1-6).

Somogyi Antal